

11.000 familier i raseregister

HP
30/4-98

Oslo (NTB): Over 11.000 familier står oppført etter rase i et hemmelig register. Personer med uønsket arve-

stoff risikerte internering og sterilisering, avslører Dagbladet.

Registeret var en egen post på statsbudsjettet helt fram til 1980. Registreringen var sannsynligvis ulovlig, og det ble ikke redegjort for virksomheten overfor Stortinget. Dagbladet har i flere reportasjer fokusert på velferdsstatens svarte kapitell.

Tirsdag avslørte avisen at det under den kalde krigen ble utført et ukjent antall stråleeksperimenter på nordmenn som var karakterisert som åndssvake og sinnssyke. Eksperimentene ble utført ved flere norske sykehus, i samarbeid med amerikanske leger. Fredrik

Mellbye, en av tidligere helsedirektør Karl Evangs nærmeste medarbeidere og leder av Hygienekontoret fra 1950 til 1972, sier han ikke kan huske at noen på noe tidspunkt satte foten ned for det som foregikk.

Neste avsnitt

Neste avsnitt i dette svarte kapitlet er altså et raseregister. Norske helsemyndigheter samlet fra 1948 til 1968 sensitive opplysninger om nordmenn i et eget register, for å kartlegge bærere av dårlige arvegenskaper.

De som myndighetene betraktet som bærere av uønsket arvestoff ble registrert, eventuelt internert og sterilisert eller kastrert, skriver Dagbladet.

Registreringen skjedde på grunnlag av rase (lapp, kven, osv.), kriminalitet, karakterdefekter, alkoholisme, nerve- og sinnslidelser, epilepsi, sansedefekter, misdannelser, åndssvakhhet, tvillingfødsler og tuberkulose.

I tillegg skulle det registreres om den antatt åndssvake var intelligentstestet, sterilisert, erklært sinnssyk eller hadde spesielle problemer som pyromani, rømming, grusomhet eller naskerier.

Sentralregisteret ble opprettet av Sosialdepartementet som et statistisk hjelpemiddel i utbyggingen av åndssvakeomsorgen etter krigen.

Reagerer

Helseminister Dagfinn Høybråten sier at også ubehagelige sider av medisinsk historie må fram. Han har allerede tatt initiativ til å undersøke nærmere opplysningene om bruk av levende mennesker som forskningsobjekter i etterkrigstida.

— Hvis det finnes et slikt kapittel som Dagbladet skriver om, så har offentligheten krav på å få vite dette, sier Høybråten.

Tidligere stortingspresident Jo Benkow sier stråleeksperimentene på åndssvake og sinnssyke på 1950- og 60-tallet er en skamplutt i norsk historie.

Han mener det går en linje fra samfunnets holdninger til psykisk utviklingshemmede etter krigen til dagens behandling av asylsøkere og flyktninger.

Tidligere Ap-statsminister Odvar Nordli mener Dagbladets avsløringer fortjener en nærmere granskning. Det samme mener sekretariatsleder Knut W. Ruyter i Den nasjonale forskningsetiske komite.

Kjenner ikke til «rasearkiv»

Oslo (NTB-Kari Westengen): Helsedirektør Anne Alvik kjenner ikke til at helsemyndighetene førte et sentralt, hemmelig register basert på rase og andre opplysninger like etter krigen og fram til våre dager.

— Statens helsetilsyn arbeider nå med å finne ut hva som ligger bak oppslagene i Dagbladet, sa helsedirektøren på en pressekonferanse i Oslo onsdag.

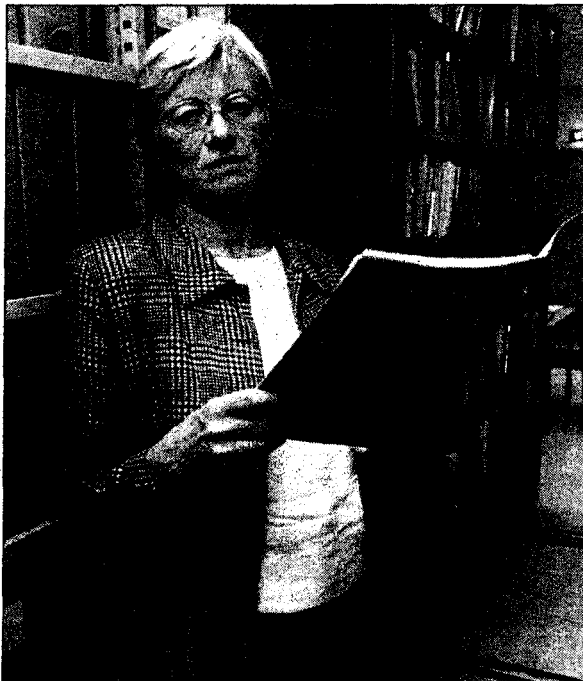
Helsedirektøren setter seg ikke imot at det blir foretatt granskning av opplysninger som er kommet fram i Dagbladet. Avisen skriver at informasjon om personer i ulike grupper ble samlet inn av helsemyndighetene for å kartlegge bærere av dårlige arveegenskaper.

— Hittil har vi ikke klart å finne grunnlag for å slå fast at det har foregått raseregistrering som avisen har beskrevet, sa Alvik.

Helsetilsynet hadde til pressekonferansen funnet fram lover fra 1949 om hjem som mottar åndssvake til pleie, vern og opplæring og om anstalter og hjem for epileptikere med forskrifter til gjennomføring av lovene. Pasienter som kom inn under disse lovene, ble innmeldt til et sentralt register. Det var kjent for Stortinget og omtalt i loven.

I 1957 ble det ifølge instruks fra Sosialdepartementet fastslått hvem som skulle registreres. I 1976 vurderte et utvalg registreringen og deretter ble det besluttet at kartleggingen skulle opphøre.

— Alt dette skjedde i full åpenhet og var kjent av Stortinget, sa

UKJENT: Helsedirektør Anne Alvik kan ikke finne grunnlag for at helsemyndighetene har ført et «rasearkiv». (Foto: Bjørn Sigurdson, NTB Plus)

helsedirektøren. Hun kunne ikke skjønne at det var relevant å kalle det «rasearkiv». Praksis fra tiden etter krigen var ifølge Alvik i tråd med datidens tankegang.

— Noen samlet registrering av den type personopplysninger som avisen skriver om, har ikke skjedd, sa hun.

Alvik sa at registrering av

pasienter som var samer eller kvener, ble gjort for å klarlegge hvilke språk pasienten brukte.

— Hvis andre hensyn lå bak, er det ukjent for meg, la hun til.

Helsedirektøren ville ikke uttale seg om Norge har grunn til å være stolt av tidligere tiders åndssvakeomsorg.